

ВОЯКИ

ВОЯКАМ

ЛОНДОН
1981

ОБ'ЄДНАННЯ БУВШИХ ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ
У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

ВОЯКИ — ВОЯКАМ

ЛОНДОН

1981

АНГЛІЯ

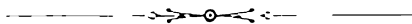
SOLDIERS TO SOLDIERS

Накладом Об'єднання бувших Вояків Українців
у Великій Британії

Загальна редакція: пор. д-р Святомир М. Фостун

Обкладинка мистця Ростислава Глуква

Published by the Association of Ukrainian Former Combatants in
Great Britain

З друкарні Української Видавничої Спілки в Лондоні
Printed by Ukrainian Publishers Ltd, 200 Liverpool Road, London N1 1LF

Михайло КУРАХ

Тим що впали

*Коли ви вмирали, вам дзвони не грали,
Ніхто не заплакав за вами.
Лиш в чистому полі ревіли гармати,
І зорі вмивались сльозами.*

*Коли хоронили вас у темну могилу,
То земля від крові чорніла.
Під хмарами кружи стадами літали,
І бурю битва гриміла.*

*На ваших могилах хрести похилились,
Тернові віночки звалились додолу,
Спіть орли-соколи! Ми гостримо зброю . . .
І ждемо на поклик: До бою! . . .*

ВСТУПНЕ СЛОВО

З відходом радянських окупаційних військ з Австрії у 1955 році постала можливість заопікуватися та впорядкувати військові цвинтарі в околицях Фельдбаху, де навесні 1945 року Перша Українська Дивізія Української Національної Армії була на фронтових позиціях, здержуючи наступ радянських переможних військ та їхнє просування вглиб цієї гарної гірської країни.

Австрійський Чорний Хрест — організація, яка займається піклуванням і доглядом військових цвинтарів, упорядкувала військові цвинтарі в згаданій околиці, а Братство «Броди — Лев» поставило гарні пам'ятники в пошану і пам'ять наших поляглих побратимів-дивізійників, на військових цвинтарях у місцевостях — Сан Стефані, Бірнбавмі, Гнасі, Бад Гляйхенбергу та Фельдбаху. В 1974 році Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії вирішила спорудити власними коштами пам'ятник нашим поляглим побратимам на військовому цвинтарі в місцевості Траутмансдорфі. Проект такого пам'ятника виготовив пор. пор. Андрій Гавірко. Врочисте відкриття і посвячення цього гарного пам'ятника відбулось у травні 1976 року. Таким чином на всіх військових цвинтарях околиць Фельдбаху були споруджені гарні пам'ятники в пошану поляглим дивізійникам.

З початком 1979 року Головна Управа ОБВУ розглянула можливість спорудження пропам'ятної плити, або пам'ятника в місцевості Ст. Вайт. У тій справі велись довго переговори з міською радою, а теж їздив до Ст. Вайту пор. пор. Андрій Гавірко референт ГУ опіки вояцькими могилами, щоб особисто переговорити на місці всі відносні справи. Внаслідок різних труднощів довелось Головній Управі відкласти реалізацію тієї справи, а за те, приступити до здійснення іншого проекту — спорудження пам'ятника в місті Бад Гляйхенбергу в пам'ять поляглим дивізійникам. Переговори з урядовими чинниками тривали довго. Знову прийшлося

побр. пор. Андрію Гавіркові їздити до Австрії та переговорювати з різними австрійськими чинниками у справі цього пам'ятника. Коли ж справа спорудження пам'ятника була майже позитивно вирішена, Головна Управа ОБВУ одержала несподівано повідомлення з Австрії, що з уваги на певні політичні труднощі пам'ятник не може бути споруджений у Бад Гляйхенбергу. Це була доволі прикра несподіванка для Головної Управи й вона негайно відрядила побр. пор. Андрія до Австрії, щоб на місці перевірити, що сталось і переговорити справу пам'ятника. У висліді його поїздки наступила компромісова розв'язка тієї справи, в такому характері, що австрійські урядові чинники погодилися, щоб пам'ятник у пошану і пам'ять нашим поляглим побратимам був поставлений у м. Фельдбаху, біля церкви, в репрезентативному місці.

Прийнявши цю компромісову розв'язку, яка виявилась набагато кориснішою для нас, Головна Управа почала негайно проводити потрібні заходи для реалізації цієї справи. З признанням і подякою відмічуємо великий вклад праці в тому побр. пор. Андрія Гавірка, який полагав у всі справи з австрійськими чинниками та їздив кілька разів до Австрії, щоб на місці всього доглянути.

У між часі виринала знову інша пропозиція — проект, щоб у церкві св. Варвари у Відні, яка є історично-пам'ятковою будівлею столиці, закріпити пропам'ятну плиту в пам'ять усім поляглим за волю України, подібно, як це наша комбатантська організація зробила в крипті собору св. Софії в Римі та в катедрі УАПЦ у Лондоні. Цю пропозицію одобрив всеч. о. шамбелян д-р Олександр Остгайм-Дзерович, який і особисто полагав багато різних справ, а тим самим допоміг Головній Управі ОБВУ здійснити успішно цей проект.

Кошти спорудження обидвох цих проектів зокрема пам'ятника становили кілька тисяч фунтів. Щедру фінансову допомогу подали нам Українські Товариські Клуби, а також деякі Відділи ОБВУ, СУБ і окремі громадяни, складаючи свої щедри пожертви. Завдяки всім їм, а теж щедрій пожертві станиці Братства кол. Вояків І УД УНА в Сіднею, Австралія та фінансовій співдії Братства »Броди-Лев«, а посередньо почерез це Братство також і Братства кол. Вояків І УД УНА, ми змогли покрити всі кошти спорудження пам'ятника і пропам'ятної плити та витрати, зв'язані з врочистостями їхнього відкриття і посвячення.

Відкриття і посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари у Відні відбулось у неділю, 24 травня 1981 року, а врочисте відкриття і посвячення пам'ятника в м. Фельдбаху відбулось у суботу, 30 травня. З нагоди цих урочистостей ми вирішили видати друком цю пам'яткову книжечку — дбайливо й образно опрацьований репортаж нашого ген. секретаря побр. пор. д-ра Святомира М. Фостуна, активного учасника цих урочистостей. На жаль, з різних, незалежних від нас причин, ми не змогли одержати текстів усіх промов, виголошених у часі згаданих урочистостей (зокрема від наших австрійських приятелів), а тому й поміщуємо в цій книжечці лише ті промови, що їх тексти ми одержали.

Хай ця книжечка-пам'яткова *Вояки-Воякам* буде нашим скромним причинком до історії діяльності не лише нашої комбатантської організації — Об'єднання бувших Вояків Українців, але теж і Братства кол. Вояків І УД УНА і Братства «Броди-Лев» та у пам'ять нашим побратимам-воякам І УД УНА, які поклали своє життя за велике і святе діло, і їм віддаємо цією книжечкою наш вояцький салют, як вояки-воякам.

Лондон, 1. 10. 1981 року

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУ

Пам'ятник полеглим воякам І УД УНА у Фельдбаху

Пор. д-р Святомир М. ФОСТУН

МОЗАЙКА ПОДРОЖНИХ ВРАЖЕНЬ

Після довготривалої і дбайливої підготовки нашої збірної групи до поїздки в Австрію, а вся ця підготовка завдала немало клопотів організаторам поїздки — членам Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, — настав день від'їзду, а саме п'ятниця, 22 травня 1981 року.

Того дня, хто поїздом, хто автобусом, а то й власним автом, приїздив на летовище Гатвік. Головна група виїхала автобусом з Лондону, а її учасників попрощали голова Союзу Українців у Великій Британії ред. Ілля Дмитрів і ген. секретар СУБ дир. Іван Равлюк. На летовищі перейшовши різні контролі, ціла група без особливих пригод, спинилась у невеликому літаку, який о год. 3.00 пополуночі відлетів у напрямку на Мюнхен.

Наша група, доволі численна (70 осіб), зайняла більшу частину літака. Решта пасажирів — це німці, австрійці та англійці. Коли мова про нашу групу, це була найчисленніша збірна група, що до того часу колинебудь їхала до Австрії. Також численно була заступлена в її складі Головна Управа ОБВУ, бо ж були: голова — пор. Богдан Микитин, генеральний секретар д-р Святомир М. Фостун, орган. реф. побр. хор. Петро Кіщук, фінансовий референт ппор. Маріян Д. Гайва, члени Головної Управи: побр. Михайло Захарчук, Маркіян Шептицький, Володимир Янківський і Микола Яцків. Їхали теж голови Округ, крім побр. Миколи Яцкового, побр. Михайло Ткачук і побр. Василь Гуменюк з дружиною, члени керівних органів ОБВУ побр. Михайло Кормило і Євген Стецин з дружиною, він же довголітній голова Відділу ОБВУ в Единбурзі. Були теж голови Відділів ОБВУ: з Манчестеру — побр. О. Марковський, з Ноттінггаму — побр. Дмитро Плешкан з Рочдейлю — побр. Михайло Лісний, з дружиною зі Стокпорту, побр. М. Мирон з дружиною із Дарбі — побр. Іван Федоришин, В складі цієї численної групи їхали також всч. о. крилошанин Михайло Ратушинський, капелян ОБВУ, п. Ярослав Рутковський голова Крайової

Управи Спілки Української Молоді у Великій Британії, п. Василь Потек голова Товариства «Гуцульщина», д-р Любомир Мазур, п. Юрій Буцяк і побр. Лев Коваль. П-ні Анна Стешин довголітня голова Гуртка ОУЖ в Единбурзі була представницею ОУЖ. Їхали теж кількоро сумівців.

Подорож до Мюнхену літаком нетриває довго. Ось уже наша срібна птиця поволі приземлюється і нас вітає Мюнхен на жаль, зливним дощем.

На летовищі зустрічає нас, як завжди, усміхнений мгр Володимир Леник, і з допомогою ділових керівників нашої групи: побр. хор. Петра Кіщука, що був гол. керівником і побр. Маріяна Д. Гайви та побр. Маркіяна Шептицького, які сповняли обов'язки керівників двох підгруп, розподілює учасників групи на транспорт. Невелика скількість наших подорожніх їде до Інтернату «Рідна Школа», а інші до недалеких готелів, у яких і ночують. В Інтернаті ввечері сходяться члени Крайової Управи Братства кол. Вояків І УД УНА в Зах. Німеччині, з ними й голова пор. Роман Дебрицький та разом з нами, членами Головної Управи ОБВУ, обговорюють різні справи цьогорічних урочистостей в Австрії — посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари у Відні, відвідин воєнних цвинтарів і відкриття та посвячення пам'тника у Фельдбаху. Знайомимся зі симпатичним гостем з далекої Аргентини побр. пор. Остапом Ткачуком, який також приєднався до нашої поїздки до Австрії та вибирається туди разом з нашими дивізійниками з Мюнхену. Наша «вемлячка» з Великої Британії п-на Марійка Ковалишин турбується запопадливо, щоб усі по вечерах їй опікується дбайливо гістьми.

Другого дня, в суботу, 23 травня, після сніданку збирається вся група на подвір'ї Інтернату. Приїжджають два великі, вигідні автобуси й наші керівники розподілюють учасників групи, щоб уже в такому порядку їздили весь час. Прощаємося хвилино з нашими гостинними господарями з Інтернату й виїздимо в доволі далеку дорогу. Погода прекрасна й тому всі зацікавлено оглядають чудову природу австрійської землі, на яку відносно скоро в'їздимо, переїхавши німецько-австрійську границю, на якій властиво майже немає якоїсь стислої пашпортної контролю. Після полудня зупиняємося на обід у придорожній гостинниці. І тут нас зустрічає не вельми то приємна несподіванка. Щоб дістати страву треба ждати годину, а то й більше часу. Ми собі пояснювали, що, мовляв,

у такій придорожній гостинниці великий рух, немає потрібного персоналу, тому й така затримка. Проте виявилось, що така по-вільна обслуга є в усіх австрійських гостинницях, у яких є дуже обмаль обслуги. Це, мабуть, головний недолік австрійського готелевого харчування, яке до речі дуже смачне й багате.

Все ж таки затративши чимало часу ми змогли пообідати, а там і гумор покращав усім. Після обіду дальша подорож, у часі якої заїжджаємо до місцевості Шаллябургу (Нижня Австрія) і там оглядаємо історично-мистецьку виставку, а також і самий замок (частина його в руїнах) з XVIII століття. Виставку влаштував і нею опікується культурно-освітній відділ австрійського міністерства внутрішніх справ. Оглянувши виставку ідемо далі. Наші автобуси беруть курс углиб Австрії, і в ранніх вечірніх годинах проїздимо однією частиною Відня, повертаємо на південь, і у вечірніх годинах приїздимо до місцевості Сан Фейт (наші називали її Сан Вайт), де в гостинниці під назвою «На чорних волах» були для нас забезпечені нічліги. Нас уже ждав невтомний о. шамбелян Олександр Остгайм-Дзерович, який замовив це приміщення, і опікувався нами продовж чергових днів.

У часі вечері несподівано завітав до нашої гостинниці президент австрійських комбатантських організацій дипл. інж. Отто Явс, що його представив о. шамбелян, і президент вітав нас сердечно з нашим приїздом до Австрії. У розмові з членами Головної Управи ОБВУ він розповідав багато про своє воєнне переживання, яке перебув у ранзі майора. Сам — рішучий противник гітлерівського нацизму, і засуджував гостро Гітлера за його безглузду східню політику. Після відходу президента Явса о. шамбелян Дзерович обговорив з членами Головної Управи ОБВУ всі деталі врочистості посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари у Відні, що мало відбутися наступного дня, а також і програму цілого дня.

В неділю, 24 травня після сніданку вся наша група виїхала автобусами до Відня. Приїхали ми на час, тобто перед 10.00 дня. Церкву св. Варвари заповнили наші комбатанти в темних одягах. Прийшли теж і місцеві парафіяни так, що церква була заповнена й багато людей стояли. Службу Божу правили всч. о. шамбелян Олександр Остгайм-Дзерович і всч. о. крил. Михайло Ратушинський. У часі проповіді о. шамбелян вітав нашу групу та нав'язав свою проповідь до пропам'ятної плити в цій історичній церкві. Після врочистої Служби Божої в часі якої співав відомий хор при

*Біля церкви св. Варвари у Відні. Зліва доправа: голова ОБВУ пор.
Богдан Микитин, сотник д-р Мирослав Малецький голова Братства
кол. вояків І УД УНА і ппор. Маріян Д. Гайва фінансовий референт
ГУ ОБВУ*

парафії св. Варвари під диригентурою проф. Андрія Гнатишина, відбулось посвячення пропам'ятної плити, виготовленої коштом і заходами Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, Братства кол. Вояків І УД УНА і Братства «Броди-Лев» та завдяки щедрій грошовій пожертві Станиці Братства в Сіднею і таких же пожертв нашого громадянства, що їх завжди оголошувала Головна Управа в часописі «Українська Думка».

Пропам'ятна плита в церкві св. Варвари у Відні

Почесну стійку біля плити творили члени Головної Управи Братства, що прибули з Канади: голова Братства д-р Мирослав Малецький, ген. секретар д-р Осип Сокольський, пор. Мирослав Б. Вігус, побр. Лев Бабій, побр. Роман Колісник, а також члени Головної Управи ОБВУ і рядові члени. Посвятили плиту обидва отці, а вінок поклали — сотник д-р Мирослав Малецький, пор. Богдан Микитин і д-р Святомир М. Фостун.

Після закінчення врочистості посвячення пропам'ятної плити, всі перейшли до близького ресторану «У старого віденця», де й був спільний обід, з участю також запрошених гостей місцевих, парафіян і діячів, а між ними проф. Андрія Гнатишина, дир. Юрія Плешкевича, д-ра Олександра Жупника, ред. Миколи Волинсь-

Після посвячення пропам'ятної плити. Зліва направо: пор. Мирослав Б. Бігус, д-р Остап Сокольський, о. крил. Михайло Ратушинський, побр. Лев Бабій

кого, ред. Бориса Ямінського голови Товариства Філятелістів, адв. Станіслава Буша голови Товариства Буковина. Після молитви всч. о. шамбелян Дзерович представив гостей за головним столом, а далі програмою спільного обіду керував ппор. Маріян Д. Гайва. В часі обіду гарне й зворушливе слово виголосив всч. о. крил. Михайло Ратушинський:

*»Христос Воскрес!
Всесвітліший Отче Шамбеляне,
Дорогі Брати і Сестри,
Дорогі Побратими!*

*»Борці хоч і вмирають не мають загину:
Віками живуть у серцях поколінь.
Вмирають вони за Україну—
Їх славу не вкриє віковична тінь»*

(Лев Пилипенко)

Члени ГУ ОБВУ і ГУ Братства: пор. д-р Святомир М. Фостун, хор. Петро Кіщук, пор. Богдан Михитин, д-р Остап Сокольський, сотник д-р Мирослав Малецький, о. крил. Михайло Ратушинський і побр. Лев Бабій

Не хочеться вірити, що вже проминули тридцять п'ять років з того часу, як ми воювали спільно з нашими друзями. А були це молоді хлопці, ще юнаки, що їм усміхалося життя, були теж і старші, досвідчені вояки. Всіх їх сповняв дух боротьби за волю поневоленої Батьківщини-України. Ставили вони відважно чоло проти ворога в боях в околицях Понендорфу, Травтмансдорфу, Бірнбавму, Інасу, Фельдбаху, Вад-Гляйхенбергу та інших міст і сіл. Там і поклали вони своє життя на австрійській землі, за здійснення постулятів вітчизни, яку вони любили над життя, за яку воювали і за яку готові були й сто разів умерти, щоб боронити потоптані Божі закони та людську справедливість, не лише в Україні, але й на довгому шляху культурних надбань тих народів, що через їхні землі просуvalися на Захід орди московсько-большевицької імперії.

То незбагнений, неосяжний Господь поставив українського во-
яка на грані двох світів — світу цивілізації, культури і вільного

незалежного життя націй, посеред яких мусить бути місце для українського народу. З другого ж боку, — світу заперечення волі народів, насилля, рабства і жорстокості большевицької Москви. Так, це були наші друзі, що поклали своє життя в обороні ідеалів вільного світу. Ми прибули з Англії, щоб посвятити пропам'ятну плиту в церкві св. Варвари в їхню пам'ять, і їм на вічну славу. Приїхали ми, щоб помолитись Богу за їх безсмертні душі та віддати їм пошану і вояцький салют. Усім тим, що віддали своє життя, лягли спочивати до вічного сну. Про них можемо сміло повторити слова св. Амброзія: «Грізніше за смерть саму, до якої мали ви погорду, стягнули ви тягар боротьби на себе». Бо ж наші друзі поклали на жертovníку збройної боротьби за визволення українського народу найбільшу жертву — віддали вони свої душі вічному Господеві, серця Україні, а тіла австрійській землі. А як умирали вони «їм сурми не грали, ніхто не заплакав за ними».

*Зліва направо: побр. Михайло Ткачук, хор. Петро Кіщук, побр. Дмитро Плешкан, пор. Богдан Микитин, о. крил. Михайло Ратушинський
побр. Михайло Захарчук*

Без слів прощання відходили вони від нас, бо вояцька смерть не знає церемоній. У розквіті весни, юних літ, тому 35 років і ще не завершеного бажання поступу, волі і щастя Батьківщині. Були вони з усіх земель України: зі східних, західних, Волині, Буковини і Закарпаття.

Вони відійшли, а в нашій пам'яті вони залишились завжди молодими й живими. Ми їх не можемо забути, а ця пропам'ятна плита в церкві св. Варвари у Відні, що її ми посвятили, нехай буде свідком, що на австрійській землі боролись і згинули сини України за нашу волю і волю австрійського народу.

І їхні душі згадуємо завжди в наших молитвах!«.

Промовляли теж д-р О. Жупник, адв. С. Буш, ред. Борис Ямінський, дир. Ю. Плешкевич. У часі цього святкового обіду Головна Управа ОБВУ нагородила проф. А. Гнатишина почесним відзначенням — медалею за його особливі заслуги в ділянці українського хорового мистецтва. Проф. Андрій Гнатишин був вельми зворушений і сердечно дякував за таку милу несподіванку.

Всч. о. д-р шамбелян Олександр Остгайм-Дзерович відкриває святковий обід

Святкове слово виголосив також побр. д-р Остап Сокольський, заст. голови ГУ Братства кол. Вояків І УД УНА:

»Всесвітніші Отці,
Побратими Голови Братства й ОбВУ,
Дорогі Побратими,
Шановні Пані й Панове!

Напередодні Зелених Свят наші люди на рідних землях білили хати, прибираючи їх усякою зеленню. В часі самих свят ушанували пам'ять не тільки своїх померлих родичів, але також і пам'ять поляглих борців і воїнів за волю України.

Голова Української Народньої Республіки, Симон Петлюра писав: »... вшануймо тих, які славним чином крові і праці, гарячого патріотизму і виконання обов'язків, уміли для одних слухатись, а для других наказувати — а двом разом коритись вищим наказам нації — розпочали нову добу в історії України — чином своєї крові створили найкращу легенду збройної боротьби за право жити вільними і державно — незалежними і які за це право віддали своє життя«.

»... Кров пролита для цієї величної мети не засихає, а тепло її все теплою буде в душі нації і все відіграватиме роль непокоючого, тривожного ферменту, що пригадує про нескінчене і кличе на продовження розпочатого«.

Перша світова війна і легіон Українських Січсвих Стрільців у боротьбі з москалями... , революція в Росії та світле створення Української Народньої Республіки в Україні... , революційне створення Західньої Української Народньої Республіки... , боротьба за закріплення і збереження самостійної України... , випростували наш національний хребет і вивели нашу націю до кола державних народів, на світову арену, з якої ми вже ніколи не зійдемо.

Правда ми не вдержали нашої державности, проголошеної актами 22 січня 1918 р., 1 листопада 1918 р., і 22 січня 1919 р. і боротьба ще не закінчена, але наш народ в українську самостійну і соборну державність вірує і за неї бореться.

Окупант нищить в Україні могили лицарів наших і викидає кості борців-героїв і, тому саме на нас лежить відвічальність не тільки за державність, — але молитися й за тих які за цю св'яту ідею віддали своє життя, і їх шанувати.

Отож згадаймо наших князів і їхніх дружинників, що списами і мечами захищали нашу землю руську... Згадаймо гетьманів, запорожців і козаків, що їх вороги садовили на палі, голови їм

стинали, в Сибір засиляли... Згадаймо воїнів і борців українських Визвольних Змагань, які полягли у боях, що їхню пам'ять ми вшановували на рідних землях у часі Зелених Свят, бо всі вони дуже дорогі нашому серцю... Згадаймо Українських Січових Стрільців, воїнів Української Галицької Армії, Січових Стрільців, козацькі полки Гетьманської Держави, Армії Української Народньої Республіки, героїв обидвох Зимових Походів, Карпатських Січовиків, Дружини Українських Націоналістів, борців УВО — ОУН, Волинські загони, побратимів воїнів Першої Української Дивізії Української Національної Армії та славу Українську Повстанську Армію, що її воїни й борці віддали своє життя за кращу долю нашої нації, за самостійність України.

Молячись за них, згадаймо теж усіх національних борців-патріотів, що згинули в казематах московських, польських, мадярських в'язниць, у страшних гітлерівських і большевицьких концтаборах та на засланні.

Молімося за всіх героїв нашого народу і просім Господа, щоб у любові один до одного, в єдності, ми якнайскоріше діждались державности для нашого народу».

Промовляє проф. Андрій Гнатишин

Кінцеве слово-подяку виголосив автор цього репортажу:

»Всечесніші Отці

Шановні Побратими — Голови Братства й ОБВУ,

Шановні Гості,

Дорогі Побратими,

Пані й Панове!

»Поляглим за волю України«. Такий скромний напис видніє на пропам'ятній плиті, що її ми сьогодні відкрили, а всечесніші отці її посвятили.

Здається, що це наче дуже скромний напис, але який він багатозначний. Вшановуємо тими словами всіх відомих і невідомих воїнів і борців нашої нації, котрі впродовж віків покладали своє життя в обороні української прекрасної землі. Вшановуємо ними княжих воїв, що пили воду шоломами зі синього Дону, штурмували Царгород, рубалися зі степовими ордами.

Вшановуємо наших героїчних предків — завзятих козаків і всіх воїнів українських армій і борців учасників визвольної боротьби українського народу. Їхній героїзм, їхні чини ставали легендами, на яких виростали й виховувалися нові переємники визвольної боротьби — нові борці, які свідомо йдуть на мучеництво в невиліничій советській імперії, знаючи що народ потребує нових апостолів духа, тих, що люблять Україну синівською любов'ю, що тривожуться її долею, тих, що мають право сказати про себе словами Шевченка: »ми просто йшли, в нас немає зерна неправди за собою«.

Окупант в Україні намагається затерти всякий слід героїчного минулого нашого народу. Руйнує і розорює не лише окремі могили, але й цвинтарі, нищить пам'ятники, щоб молоді покоління не знаходили слідів боротьби своїх предків. Але пам'ять про них живе й житиме серед народу. Цю пам'ять зберігаємо й ми, українські вояки, на чужині. Й тому в цій гарній країні, в її столиці, історичному місті Європи, що його в 1683 році наші славні предки козаки разом із союзними західними військами оборонили від турків, ми в церкві св. Варвари за ласкавою згодою всеч. о. шамбеляна д-ра Дзеровича закріпили пропам'ятну плиту, виготовлену заходами й засобами наших трьох комбатантських організацій — Об'єднання бувших Вояків Українців у Вел. Британії, Братства кол. Вояків І УД УНА і Братства »Броди-Лев«, як тривалу пам'ятку.

Бо проминуть роки, десятиріччя, а може й віки, а церква св. Варвари стоятиме, і відвідуючи цю святиню громадяни цієї країни та чужинці, будуть зупинятися при нашій плиті та читаючи напис на ній, згадуватимуть нас — скромних вояків, які так ушанували пам'ять поляглих за волю їхньої вітчизни. Й саме в тому, шановні пані й панове, важність цього нашого вояцького вкладу в церкві св. Варвари у Відні.

В імені Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА, Головної Управи Об'єднання бувших Вояків Українців у Вел. Британії і Управи Братства »Броди-Лев«, як ініціаторів цього пам'ятного діла, маю велику шану висловити нашу найсердечнішу подяку в першу чергу всеч. о. шамбелянові д-р Дзеровичу за ласкаву згоду вмуровання пропам'ятної плити в церкві, а також всеч. о. крил. Михайлові Ратушинському за посвячення цієї плити. Дякую сердечно членам Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА, які прибули з Канади на сьогоднішню врочистість. Одночасно дякую всім нашим побратимам, паням і учасникам нашої збірної поїздки з Англії, всім шановним представникам місцевих українських організацій, парафіянам і гостям за те, що вшанували своєю участю сьогоднішню врочистість.

Усім наше сердечне вояцьке спасибі!«.

* * *

У надвечірніх годинах того ж дня ціла група вибралась до північної частини Відня — Бізамбергу на своєрідний пікнік, де й провела весело час, аж до повороту до Сан Фейт, пізно ввечері.

У понеділок, 25 травня рано після сніданку всі ми виїхали до Відня. До полудня оглядали Гофбург — цісарську палату, зокрема її цінності, картини та інші дорогі речі, що тепер уже є виставлені як музейні експонати. Пополудні, ми відвідали історично-військовий музей у Відні. Це один з найбагатших і найелегантніших музеїв цього роду, мабуть, у цілому світі. Іншими словами, це велика палата, яка вражає своєю пишнотою, картинами, статуями, багатством зброї від перших незугарних і тяжених мушкетів до 42 см. австрійського Мерзера з часів першої світової війни (а відомо, що тогочасна австрійська армія славилася доброю артилерією). Цілий музей це наче історія австрійського війська від найдавніших часів до розпаду австро-угорської імперії в 1918 році. Адже військо творило силу й могутність цієї імперії. Не диво, що на головній

стіні є закріплена мармурова плита з таким написом: »Імператор Франц Йосиф — своєму війську«. Скромний напис, але який багатомовний. Супроводив нашу групу один з працівників цього музею, який і пояснював історію деяких рідкісних баталістичних полотен-картин, що їх заледве можна побачити в якомусь іншому подібному музею. Напрочуд о. шамбелян Дзерович виявився також добрим знавцем військової старовини й військового діла і ми були здивовані його таким ознайомленням з військовознавчими ділянками.

У вечірніх годинах наша група відвідала славнозвісний віденський парк Пратер, де й була вечеря. Повернулись ми доволі пізно до нашого місця постою.

Другого дня, у вівторок, 26 травня, наша група їздила доволі далеченько, до місцевості Гайнбургу, де оглядала археологічні розкопи римського старовинного міста Карнунтуму, яке мало 200,000 населення. Звідтіль ми переїхали до місцевості Рограв, де оглянули багату виставку-музей в маєтку графа Гарбаха. В цьому музею, який розбудовується є багато рідкісних експонатів з Буковини, Закарпаття і Галичини, тобто з країв, що належали колись до австро-угорської імперії. Серед експонатів є вишивки, частини ноші, господарське знаряддя, хатне встаткування, писанки та інші речі. Все впорядковане, скаталоговане по-фаховому, з написами з яких місцевостей чи країв така чи інша річ походить, із зазначенням, що тепер це Українська РСР. Корисно й доцільно було б, щоб наші суспільно-громадські та культурно-освітні організації у вільному світі зацікавилися тим музеєм і переслали туди такі чи інші старовинні експонати для збільшення українського відділу.

Пополудні того дня ми відбули прогулянку по величезному Нойзідлер озері, яке тягнеться аж до малярської границі. До речі це озеро зовсім мілке, тому вода неймовірно брудна. Але й сама прогулянка озером і цікаве довкілля по дорозі куди довелось того дня їхати, викликали гарне враження в кожного. Повернувши пізно до готелю, треба було готуватися в дорогу до Фельдбаху.

В середу, 27 травня ціла група попрощавшись з симпатичними господарями гостинниці, виїхала далі в дорогу. Заїхавши до Відня, ще була можливість оглянути цісарську літню палату Шенбрюнн. Власне кажучи, оглянути лише один поверх цього величезного

палацу, який приголомшує своєю вишуканістю, своєю пишнотою і своїм багатством. Що кімната — це інший стиль, інший смак, дорожочінні меблі, картини, гобеліни. Так і вчувається на кожному кроці велич старої європейської імперії. А втім, цю велич, хоч вона вже давно проминула, все ще можна відчутти у величавих будинках, храмах, скверах, у всьому тому, що називається Віднем. Хай він має тепер обличчя сучасного, модерного століття, але його колишню славу й велич можна вичутти на кожному кроці, де всюди видно старі жовто-чорні імперські кольори.

Фельдбах, куди ми приїхали ввечері, видався супроти Відня малесеньким гірським, наче сонним містечком. Але гарним, чепурним і чистеньким. Нас зустрів шеф місцевої поліції. Антін Кляйншустер, який замовив нам помешкання і разом з керівниками нашої групи займався і допомагав приміщувати учасників нашої групи в готелях. У скорому часі прибув також п. Сепі Маурер головний організатор урочистості, запланованої в суботу 30 травня та познайомившись з членами Головної Управи ОБВУ, показав нам пам'ятник, як також поінформував про різні справи підготовки згаданої урочистості.

Наступного дня, а це був святковий день — лат. Вознесіння, наша група виїхала рано до Грацу, де на цвинтарі всч. о. крил. Михайло Ратушинський відслужив Панахиду при могилі бл. пам. о. капеляна Данила Ковалюка. Дякували п. Юрій Буцяк і д-р Любомир Мазур. Вінок склали у стіп пам'ятника — автор цих рядків, побр. Михайло Захарчук і п. Юрій Буцяк. Опісля всі перейшли на друге місце до пам'ятника українським дівчатам і жінкам, що згинули в часі бомбардування Грацу в часі другої світової війни. Після Панахидних молитов вінок поклали на цьому пам'ятнику п-ні Анна Стешин, п-ні Люба Фостун і п-ні Марія Мирон. На цвинтар прибули також декілька місцевих українців, щоб спільно помолитися, а між ними й д-р Роман Лебедович.

З Грацу наша група поїхала до місцевості Талергофу, це декілька кілометрів від Грацу. В цій місцевості від вересня 1914 року до кінця 1917 року існував табір інтернованих, де перебували українці з Галичини й Буковини, запідозрені у москвофільстві. Крім справжніх русофілів попали в цей табір дуже багато свідомих українців головно інтелігенції. Вкінці 1914 року там були біля 8000 в'язнів, а вже в 1915-1916 роках у Талергофі каралися біля 14,000 в'язнів. Цей табір лише по назві був табором інтернованих,

*Панахида на цвинтарі в Грацу біля могили капеляна о. Данила
Ковалюка*

а насправді це був концентраційний табір, у якому внаслідок суворого режиму, розгулля таборової адміністрації, голоду, холоду та хворіб померли тисячі в'язнів. Офіційно зареєстровано лише біля 1800 смертних випадків. У своєрідній крипті, що споруджена в тій місцевості, подано, що в талергофському таборі померли біля двох тисяч в'язнів. Таке скромне число, мабуть, подане, щоб австрійцям не червоніти з сорому, за цей талергофський концтабір, що був розв'язаний в кінці 1917 року під великим тиском публічної opinіoнi в тодішній австро-угорській імперії, і з якого тепер уже немає жодного сліду.

Вся наша група помолилась за спокій душ померлих наших земляків у тому концтаборі, а автор цих рядків розповів, як вороги українців використали Талергоф для зловмисного винищування українського свідомого елемента, виарештовуючи свідомих селян,

Після покладення вінка на пам'ятнику погиблим дівчатам і жінкам на цвинтарі в Грацу. Зліва доправа: п-ні Марія МIRON, п-ні Люба Фостун і п-ні Анна Стешин. Збоку п-ні М. Рева

священиків і інтелігенцію в Галичині й Буковині та запроторюючи їх до Талергофу.

Пополудні того дня всі ми вибрались оглянути замок у місцевості Бад Гляйхенбергу, де тривали завзяті бої аж до кінця війни. На жаль, рясний дощ не вможливив нам дібратися до замку й обмокнувши здорово ми мусли зрезигнувати з нашого наміру оглянути замок, який і далі стоїть руїною. Довкола замку в лісовій гущавині лежать усюди прокладені міни ще в часі війни, й вступ всюди заборонений.

У справі очистки терену від мін та відбудови замку ведуться вперті й довготривалі переговори між заінтересованими сторонами. Власниця замку твердить, що немає грошей на таку справу, військові технічні частини не хочуть, мабуть, добровільно братися за очистку терену, а уряд теж не спішить брязнути державним гаманцем, і так замок у Бад Гляйхенбергу стоїть руїною вже 36 рік, Все таки, є надія, що заінтересовані чинники дійдуть колись до згоди в тій клопітливій справі.

Перед входом на военний цвинтар у Сан Стефани

П'ятниця, 29 травня, це був день призначений в нашій програмі на відвідини воєнних цвинтарів, на яких похоронені поляглі во-яки І УД УНА. В ранніх годинах того дня наша репрезентація поклала вінок у крипті церкви м. Фельдбаху, а опісля всі ми виїхали в поїздку на цвинтарі. Декотрі побратими з Канади їхали винайнятим автот, інші автобусами разом з нами. Автотми їхали теж побратими з Мюнхену та інших місцевостей а теж з Австрії.

Панахиди на всіх воєнних цвинтарях служили всч. о. архипресвітер Паладій Дубицький, всч. о. крилошанин Михайло Ратушинський і всч. о. шамбелян Олександр Остгайм-Дзерович. Дякували п. Юрій Буцяк і д-р Любсмир Мазур. На кожному цвинтарі, а всі вони дбайливо збережені, Панахиду служили отці біла пам'ятника, а клали вінок звичайно два члени ОбВУ й один Братства. На воєнному цвинтарі в Сан Стефані промовляв побр. д-р Остап Сокольський ген. секретар Головної Управи Братства:

Хор. Петро Кіщук провадить похід на воєнний цвинтар у Ст. Стефані

»Дорогі поляглі наші Побратими!

У ці дні найкращих комунікаційних спроможностей, ми, ті, що осталися у живих, навіть уживаючи сателітної комунікаційної сітки, не спроможні ввійти на хвилях етеру і поза — етеру в контакт — діалог з Вами і тому ми Вас — побратими наші — сповіщаємо —

Цього року, так, як і колись ще і за вашого життя, яке в так життєрадісному молодому віці згасло від большевицьких пострілів, ми, ті, що їх помилювала ласка Божа, з'їхались тут з різних країн світу: Великої Британії, Канади, Аргентини, України, Польщі Німеччини й Австрії, щоб помолитись за Вас. Так, як щорічно це робимо в Зелені Свята і будемо далі робити.

Ми приїхали тут, щоб з Вами перегукнутись і Вас попросити, щоб у засвітах вічного життя молились, і за нас заступались перед Богом. Бо ж Ви погинули в боях за найсвятіший ідеал нашого народу, в боях з окупантом нашої Батьківщини. Ви сповнили свій обов'язок супроти нашої нації. Ви випили чашу боротьби до дна і нам її передали. Нас, ваших побратимів — борців турбує те, що не всі з наших нащадків готові її пити, чи ні. Вас ще напевно теж турбує, що у нас, серед добробуту не всі готові піти у вир боротьби, чи віддатись громадській праці й бути готовим на найвищу самопосвяту — для добра нашого народу.

Й тому ми вам сповіщаємо —

Коли ви це бачите з-за світів і тим турбуєтеся, то зважте на кволу якість людини. Знайдіть зрозуміння і пробачення для неї, але вірте, бо ми в це віримо, що наш народ невмирущий і незнищимий. Той народ в ім'я майбутності якого Ви і тисячі, тисячі борців поклали свої буйні голови — ніколи не загине. І вороги наші вже нас не поборють. Вони ще відповідатимуть за наше горе, і кров'ю заплатять за кров.

І тому Вас прохаємо —

Поможіть молитвою вірі нашої, бо кров пролита — не була даремно. Плодом Вашим і Вам подібних борців буде сповнена мрія державности нашого народу. Той тризуб під яким Ви боролись і той синьо-жовтий прапор, яким Ви пишались, переможе. І над Вашими могилами знову засяє ця найкраща в світі золоть сонця Божого, і наш народ вільний любуватиметься тією найкращою у світі блакиттю неба українського, і в тому нам Всемогучий Боже допоможи!«.

*Голора СУМ у Вел. Британії д. Ярослав Рутковський промовляє на
воєнному цвинтарі в Бірнбавмі*

На цвинтарі в Бірнбавмі п. Ярослав Рутковський голова Крайової Управи Спільки Української Молоді у Вел. Британії, на цвинтарі в Гнасі побр. пор. Остап Ткачук з Аргентини, а в Травтмансдорфі автор цього репортажу:

»Всечесніші Отці,
Дорогі Побратими,
Шановні Пані й Панове,
Дорога Молоде!

Тридцять п'ять років тому, тут у цій околиці та й поза нею гриміли бої і ми, українські вояки, боронили цю гарну країну від заливу її советськими військами, котрі захоплювали тоді одну по одній волелюбні авропейські країни.

Побратими: Василь Гуменюк, Юрій Душинський і Лев Коваль складають вінок на воєнному цвинтарі в Бірнбавмі

Багатьох наших побратимів скосила в цій боротьбі невмолима смерть, перервавши їхнє молоде життя. Багато їх похоронені тут на цьому цвинтарі, далеко від рідної землі.

Доля судилась так, що не квітчають наші дівчата їхні могилки, не наспівує їм вітерець мелодій пісень рідної землі, не приходять їхні рідні молитись на могилах своїх синів, братів чи родичів. Бо поміж ними пролягла ворожа залізна заслона.

Але не забуваємо про наших поляглих побратимів ми, українські вояки, і приїздимо майже щороку до цієї країни, щоб помолитися на їхніх могилах, покласти вінки у стіп пам'ятників і проспівати тужливе «вічна пам'ять» яке несеться далеко, далеко, ген на рідну нашу землю та переказує родинам поляглих, що ми на чужині не забуваємо про їхніх рідних і шануємо їхню пам'ять.

Декілька років тому, наша комбатантська організація, ОБВУ, спорудила цей прекрасний пам'ятник у пошану поляглим воїнам

І УД УНА. Й коли сьогодні, ми молимося за спокій душ наших поляглих побратимів, ми знаємо, що вони прихсдять із засвітів вічного життя, щоб єднатися духово з нами. Вони пригадують нам, щоб і ми й далі продовжували боротьбу за визволення України — продовжували те велике і святе діло, за яке вони поклали своє життя. І ми знаємо, що їхня кров пролита недаремно. Вона принесе плід — воскресіння нашої Батьківщини.

Хай цей пам'ятник буде не лише пам'ятником у псшану нашим поляглим побратимам, але і повсякчасно пригадкою нам усім живучим воякам, що ми повинні продовжувати цей чин, за який нші побратими віддали у великій жертві своє життя.

Хай буде вічна слава і пам'ять поляглим нашим побратимам!«.

У Бад Гляйхенбергу промовляв пор. Роман Дебрицький, а у Фельдбаху, де є найбільший військовий цвинтар, промовляли всч. о. крил. Михайло Ратушинський і пор. Мирослав Бігус. Цікавий був збіг обставин у Фельдбаху, де тоді на цивільному цвинтарі хоронили померлого австрійського комбатанта, й саме тоді, коли ми співали «Вічна пам'ять», австрійці тричі вистрілили з моздрів за своїм звичаєм у пам'ять померлого.

Побратими: Михайло Захарчук, Лев Бабій і Василь Потек складають вінок на військовому цвинтарі в Гнасі

*Складають вінок у стіп пам'ятника на воєнному цвинтарі в Бад
Гляйхенбургу. Зліва доправа: побр. Дмитро Плешкан, поб.
М. С. Кучер і побр. Михайло Кормило*

Панахида на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі

Приємно відмітити, що майже всі вінки покладені на воєнних цвинтарях, а теж на цвинтарі в Грцу та в Мюнхені оплатили крім ОБВУ, Братства кол. Вояків І УД УНА й Братства «Бродилев» інші українські організації, Відділи ОБВУ, Станиця Братства в Сіднею та українські громади у Великій Британії, за що їм усім належить наше сердечне вояцьке спасибі.

Об'їзду воєнних цвинтарів закінчили ми у надвечірніх годинах, а ввечері того дня в гостинниці Трумер відбулася нарада представників Гол. Управи Братства, Гол. Управи ОБВУ, з участю всч. о. шамб. Дзеровича, полк. Євгена Рена й побр. пор. Андрія Гавірка, що прибули до Фельдбаху попереднього дня. На тій нараді був присутній Сепп Маурер. Багато уваги було присвячено врочистості, що мала відбутися наступного дня, тобто в суботу, 30 травня. Після відходу Сеппа Маурера представники обидвох Головних Управ іще довго обговорювали різні актуальні справи пов'язані з нашою участю у згаданій врочистості.

Складають вінок на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі: побр. Микола Яцків, побр. М. С. Кучер і побр. Володимир Янківський

Субота, 30 травня, був гарний, погідний день, і навіть спекотливий. Вже рано, почали прибувати до Фельдбаху австрійські комбатантські групи зі своїми прапорами з різних місцевостей, щоб узяти участь у врочистості відкриття і посвячення пам'ятника. Збиралась також і наша група, до якої долучувалися кол. дивізійники з Зах. Німеччини, котрі приїхали своїми автами на цю врочистість. Українці очолювали похідну колону, над якою зарясніли наші національні і комбатантські прапори, а теж і численні прапори австрійських комбатантських організацій.

О год. 9.40 рано похідна колона під звуки оркестри відмаршувала на площу й там комендант колони австрійський старшина запасу порядкував, де мають ставати окремі відділи та групи. В між часі біля гостинниці Труммер збиралися почесні гості: різні австрійські цивільні достойники, військові старшини й представники Братства кол. Вояків I УД УНА та Об'єднання бувших Во-

*Промовляє біля пам'ятника на воєнному цвинтарі в Травтмансдорфі
ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун*

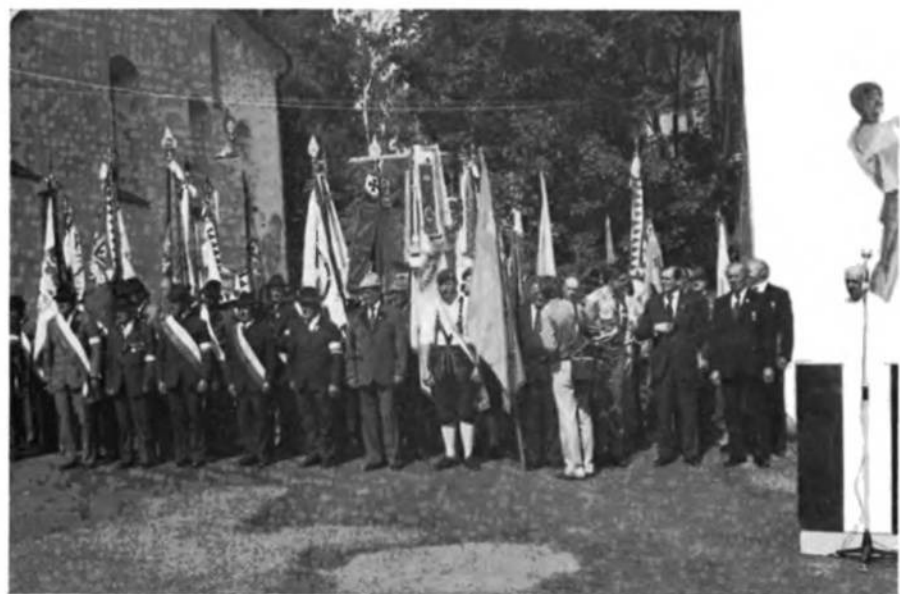

Австрійська оркестра очолює парадну колону у Фельдбаху

Маршкують австрійські прапороносні почоти у Фельдбаху

Українські і австрійські прапороносні почоти на головній площі у Фельдбаху

*Сидять почесні гості, між ними австрійські військові старшини.
Позаду лави українських комбатантів*

яків Українців у Вел. Британії. Хвилин дві перед десятою годиною всі ці почесні гості перейшли на головну площу й комендант колони скомандувавши Габт ахт! (струнко) (австрійці вживають і далі свою стару імперську команду), зголосив зібраних президентові австрійських комбатантських організацій май. Отто Явсові, який відібрав звіт і перейшов попри комбатантські лави.

Свято відкрив обл. голова австрійських комбатантів Сепі Маурер, вітаючи всіх зібраних, а теж і почесних гостей, зокрема українців. З уваги на трудність вимови українських прізвищ, їх зачитував побр. пор. Андрій Гавірко. З черги промовляли: посадник міста Фельдбаху п. Альойс Гармтодт, і голова Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА сотник д-р Мирослав Малецький:

»Почесні Гості,
Дорогі Побратими,
Пані й Панове!

Септ Маурер відкриваючи врочистість вітає гостей. Біля нього пор. Андрій Гавірко зачитує прізвища українців — почесних гостей

Ми зібралися тут з усіх сторін вільного світу, щоб посвятити пам'ятник українським побратимам, які полягли в боях у цих околицях. Вони поклали свої голови наприкінці другої світової війни на австрійській землі, як воїни І УД УНА в обороні вселюдських вартостей — вартостей які ідентифікуємо з розумінням: Бог і Батьківщина.

В історії українського народу не бракує трагічних подій. Провидіння Боже призначило йому жити на границі Європи й Азії, і тим самим судилось нашому народові першому здержувати навалу й удари азійських номадів та зазнати жорстокості їхнього панування.

По короткотривалій могутності княжої держави, історія українського народу — це періоди зтяжної боротьби, невдач і розчарувань. Не заламались українці і далі з твердим переконанням стремлять до свого ідеалу — здобуття і закріплення своєї державности.

Промовляє сотник д-р Мирослав Малецький

Вибух другої світової війни, цього жорстокого й безоглядного змагу між Сходом і Заходом, знову уможливив нам пробувати включитися активно в цю боротьбу. Практично ця активізація була можлива тільки при допомозі збройної формації. Поодинокі учасники українців на різних фронтах уже від перших років війни хоч коштувала багато крові, загубилась у вирі подій і не знайшла навіть найменшої уваги і признання. Так, отже, конкретизувалося бажання створити українську військову формацію, бажання, яке зреалізувалось у формі української дивізії по німецькому боці. Цей факт уможливив українцям офіційно включитись у воєнні події, давав надію пізніше стати зав'язком української армії та вможлилював молодим вивчати військове діло.

І тим разом нам не вдалося здобути нашої державности. Все, що робилося в тому напрямку, було замало і запізно. Однак жертви українського народу, між ними також життя тут поляглих

молодих воїнів не були даремними. На фірпаменті Сходу вже видне світання: вказівка на годиннику історії зближається до нашої щасливішої години.

Як голова Головної Управи Братства кол. Вояків І. Української Дивізії УНА, сердечно дякую всім тим, що підготували й провели сьогоднішні святкування, зокрема дякую тим австрійським громадянам, які із зрозумінням, увагою і любов'ю опікуються місцями останнього спочинку наших побратимів.

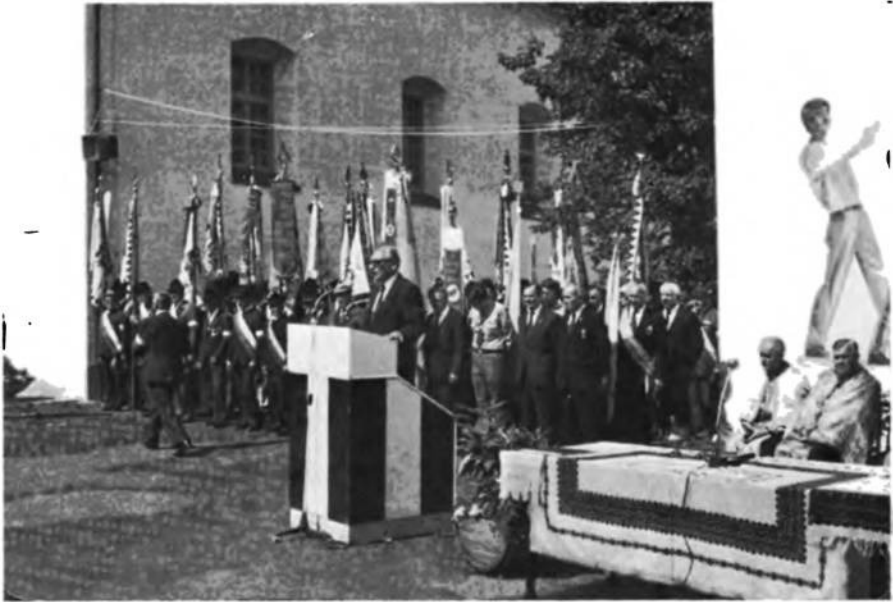
Тим самим вони підтверджують відомий вислів: «культурні народи звеличують поляглих героїв та вшановують їхню пам'ять».

— * —

Голова Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії пор. Богдан Микитин промовляв з черги по-українському, а його промову перекладав по-німецькому пор. Роман Дебрицький:

Промовляє голова ОБВУ пор. Богдан Микитин. Перекладає його промову пор. Роман Дебрицький

*Промовляє майор інж. Отто Вайс, президент австрійських
комбатантських організацій*

»Всечесніші Отці,
Достойні Гості,
Дорогі Побратими,
Шановні Пані й Панове!

Сьогодні ми здійснили велике пам'ятне діло, може навіть історичного значення, відкривши та посвятивши цей прегарний пам'ятник у честь і пошану поляглим воїнам І. УД УНА, котрі 35 років тому полягли на фронті в обороні цієї чудової країни — Австрії. Сини далекої соняшної України боронили цю країну від наступаючих переможних советських армій, які заливали центральну Європу, і в нерівній боротьбі наші вояки клали своє молоде життя та росили своєю кров'ю цю австрійську землю.

Вони не полягли в ім'я загарбництва, поневолення і панування, а поклали своє життя в обороні людських ідеалів, справедливості

та гідності людини й народу, тобто в обороні тих уселюдських ідеалів, що їх безцеремонно й брутално топтали чоботища советських наступальних армій.

Їхню велику і святу жертву гідно оцінив австрійський народ, і вшановує їхню пам'ять, як друзів, приятелів, котрі полягли в обороні цієї землі проти спільного ворога. Тому й зберігаються воєнні цвинтарі, на яких похоронені поляглі воїни І. УД УНА і стоять на них гарні пам'ятники, що їх спорудило Братство «Броди-Лев». Сьогодні такий пам'ятник ми відкрили, споруджений спільними зусиллями наших комбатантських організацій: Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, Братства кол. Вояків І. УД УНА і Братства «Броди-Лев».

Цей пам'ятник залишиться довготривалим свідком нашої пошани поляглим побратимам. Залишиться як історична пам'ятка в цьому місті, яка завжди пригадуватиме його жителям, що в обороні цього міста і країни полягли в боях сини далекої української нації. А всім туристам цей пам'ятник говоритиме про українських воїнів, які поклали своє життя за здійснення великих людських ідеалів.

Хай цей пам'ятник у пошану і честь молодих українських воїнів збережеться віками в цьому місті. Висловлюючи нашу сердечну подяку міській раді міста Фельдбаху за дозвіл спорудити цей пам'ятник, а також і австрійським комбатантським організаціям за всесторонню дружню допомогу, ми спільно радіємо, що довершили цього великого діла.

Всім нашим австрійським приятелям наша найсердечніша подяка за всю їхню допомогу в цьому ділі.

Хай мені буде вільно теж висловити подяку Голівній Управі Братства кол. Вояків І. УД УНА й Управі Братства «Броди-Лев» за їхню співучасть у здійсненні цього пам'ятного діла. Дякую в імені Головної Управи ОБВУ сердечно всечеснішим отцям за молитви і посвячення пам'ятника, а також усім учасникам: нашим побратимам — членам Братства кол. Вояків І. УД УНА з Зах. Німеччини й Австрії, всім австрійцям і українцям за численну участь у цій сьогоднішній вчистості».

—————*—————

Як найвищий своєю військовою рангою серед присутнього українського кол. вояцтва промовляв по-німецькому полк. Євген Рен з Мюнхену:

»Шановний Пане Президенте!
Всечесніші Отці,
Шановні Побратими,
Шановні Пані й Панове,
Дорога Молоде!

Часом насувається може комусь думка, що даремно наші побратими-вояки полягли, не здобувши наміченої мети.

Тому добре буде в 150-ліття смерти славного військового теоретика пруського генерала Карла Клявзевіца пригадати його незвичайно важні цитати з його твору »Про війну«. Вони такі:

Промовляє полк. Євген Рен

»Я вірю та визнаю, що народ не має нічого вищого до вшанування над честь і свободу свого існування, і, що це якраз він мусить боронити до останньої краплі крові.

Що народ у переважній більшості обставин є непереможним у боротьбі за свою самостійність,

Що навіть програна війна за визволення, по кривавій і чесній боротьбі забезпечує відродження народу і стає зародком-зерном життя, з якого таки колись виросте нове дерево з міцним корінням«.

Також добре саме сьогодні пригадати такі слова австрійського письменника і виховника народу Петра Розетгера, в 63 річницю його смерті:

»Найкраще вшановуємо поляглих у боях за батьківщину, коли будемо жити для батьківщини«.

Приїзд сюди наших побратимів з далеких країн, щоб ушанувати пам'ять наших поляглих воїнів І. УД УНА вказують також про розуміння цих мислей. Спорудження цього гарного пам'ятника також свідчить про це«.

*Проповідне слово виголошує о. д-р шамб. Олександр
Остгайм-Дзерович*

*Почесна стійка біля пам'ятника, закритого українським прапором.
Побратими: Михайло Кормило, М. С. Кучер і Володимир Дябога*

Польове богослуження започаткував місцевий парох декан Леопольд, а проповідне гарне слово виголосив о. шамбелян Олександр Остгайм-Дзерович. У часі екуменічного богослуження, що його служили — декан Леопольд, о. шамб. Олександр Остгайм-Дзерович, о. крилошанин Михайло Ратушинський і о. архипресвітер Паладій Дубицький, проповідне слово по-українському сказав о. архипресвітер Дубицький. Після богослуження почесна стійка, що стояла біля пам'ятника підтягнула на щоглу український прапор, що прикривав пам'ятник, і тоді священники його посвятили й покропили свяченою водою. Після посвячення пам'ятника промовляв президент австрійських комбатантських організацій май. Отто Явс, вказуючи на значення нововідкритого й посвяченого пам'ятника як символу боротьби українського народу за його волю і пошани полеглих синів цього народу, що поклали своє молоде життя в обороні австрійської землі.

Екуменічне богослуження служать: о. д-р шамб. Олександр Остгайм-Дзерович, о. крил. Михайло Ратушинський, о. архипресвітер Паладій Дубицький і о. декан Леопольд

Над відкритим і посвяченим пам'ятником розгорнувся український прапор

Після його промови п. Сепп Маурер викликав делегації, які склали вінки у стіп пам'ятника. Склали вінки представники австрійських комбатантських організацій, Братства кол. Вояків І. УД УНА з різних країн вільного світу, Братства «Броди-Лев», Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, Союзу Українців у Великій Британії, Спілки Української Молоді у В. Британії, Організації Українських Жінок і товариства «Гуцульщина» у Вел. Британії, а також і деяких українських організацій із Західньої Німеччини. Після зложення вінків сурмач відсунув останній салют, а ми, українці, проспівали український національний гимн. Уся святкова програма закінчилась точно у визначеному часі, тобто о год. 12.00 дня.

Згідно запланованої програми Головні Управи Братства й ОБВУ влаштували святковий обід для австрійських комбатантських діячів, військових старшин і визначніших особистостей м. Фельдбаху й з інших місцевостей. Цей святковий обід відкрив о год. 12.30 посполудні автор цих рядків коротким двомовним словом, а церемоніймайстром обіду був пор. Роман Дебрицький голова

*Ген. секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун
відкриває святковий обід*

Члени ГУ ОБВУ біля пам'ятника. Зліва доправа: пор. д-р Святомир М. Фостун, побр. Володимир Янківський, пор. Богдан Микитин, о. крил. Михайло Ратушинський, побр. Михайло Захарчук і хор. Петро Кіщук

Братства в Західній Німеччині. Перед тим, як подали страви до столу, відбулася церемонія вручення почесних нагород — хрестів і медалів.

Провід австрійських комбатантських організацій нагородив срібними хрестами заслуги: сотника д-ра Мирослава Малецького голову Гол. Управи Братства, пор. Мирослава Бігуса голову Капітули Братства, пор. Осипа Ткачука з Аргентини, пор. Богдана Микитина голову ОБВУ, ген. секретаря ОБВУ пор. д-ра Святомира М. Фостуна, пор. Андрія Гавірка, пор. Романа Дебрицького, о. шамбеляна Олександра Остгайм-Дзеровича й побр. Ярослава Полатайка заст. голову Крайової Управи Братства в ЗСА. Золотими медалями були нагороджені полк. Євген Рен, д-р Остап Сокольський, хор. Петро Кіщук, ппор. Маріян Д. Гайва, побр. Григорій Ма-

тичак і побр. Лев Коваль. Хрести й медалі вручував президент австрійських комбатантських організацій майор Отто Явс в асисті Сеппа Маурера.

Хрести Братства одержали: президент Отто Явс, посадник міста Грацу п. Франц Едер, заступник голови австрійського Чорного Хреста Сепп Тойшлер, капітан Вальтер Літтман, голова комбатантської організації спадунів підполковник Франц Швайггофєр з Грацу і шеф поліції м Фельдбаху великий приятель українців Антін Кляйншустер. Хрести вручав голова Братства сотник д-р Мирослав Малецький в асисті пор. Мир. Бігуса. Медалі ОБВУ одержали: всч. о. архипресвітер Паладій Дубицький, посадник міста Фельдбаху Алойс Гармгодт, адміністративний голова комбатантів Стирійської округи Сепп Маурер, секретар окружної Управи Йосиф Гшіль, заст. голови комбатантської орган. м. Фельдбаху Йосиф Гаас, почесний голова цієї організації Адольф Гутль, секретар окружної Управи Франц Пуфф. Архітект, що споруджував пам'ятник (він же й посадник міста) одержав також нашу відзнаку ОБВУ, і таку відзнаку одержав майстер-будівник Макс Вольф

Сумівська молодь біля пам'ятника

Побр. Маркіян Шептицький біля пам'ятника

та фірма, що порядкувала доквілля пам'ятника. Окрему відзнаку в бронзі одержали — побр. Михайло Жикалюк і побр. Степан Піщина з Мюнхену. Медалі ОБВУ вручав голова ОБВУ пор. Богдан Микитин в асисті побр. пор. Андрія Гавірка.

В часі обіду промовляли коротко президент Отто Явас і посадник міста Фельдбаху Алоїс Гармтодт, а Сепп Маурер подякував укінці нам в імені всіх австрійських гостей за прийняття. На цьому обіді, що був влаштований в честь гостей австрійців було лише дуже обмежене число українців, головно представники Братства кол. Вояків І. УД УНА з різних країн, представники ОБВУ та окремі гості.

Пополудні того дня наша група взяла участь у врочистості біля пам'ятника австрійських спадунів, бо того дня місцевий відділ австрійських спадунів відзначував 40-річчя воєнної кампанії на острові Креті. Доповідне слово виголосив голова місцевого Відділу

Біля пам'ятника полеглим австрійським спадунам у Фельдбаху

спадунів. Промовляли теж інші старшини — учасники цієї кампанії, в якій Головне Німецьке Командування приказало ген. Курту Студентові командирів XI летунського корпусу, в склад якого входила сьома спадунська дивізія і три піхотні полки з п'ятої і шостої гірських дивізій здобути острів Крету, що його завзято боронили англійські військові частини, грецькі, австралійські й новозеландські під командуванням генерала Фрайберга. В боях на Креті полягли сім тисяч спадунів. Під кінець війни деяка частина спадунів-австрійців були приділені до фронтових частин, що стояли в околицях Фельдбаху і там боронили своєї рідної землі перед наступом переважаючих советських військ.

Від українців промовляв пор. Роман Дебрицький. Щороку учасники групової поїздки з Вел. Британії складають вінець у стіп пам'ятника спадунам, що споруджений на горі, з якої видно й саме місто Фельдбах і його довкілля. Так і цього року, ми склали спільно з Братством вінець, а австрійські промовці особливо вітали й наголошували нашу участь, як тих, що разом з ними боронили їхню землю. Зворушливим був момент, коли сурмач сурмив останній салют, а з-за гори важко прогрімилі три гарматні постріли. Не в одного кол. вояка котились сльози з очей. Небагато вже й залишились у живих спадунів. І коли звук сурми линув у простір, вони згадували своїх побратимів, що 40 років тому полягли в боях у далекій Греції і тих, що 35 років тому поклали своє життя в оброні рідної землі. Нам же цей останній салют пригадував і наших побратимів, що полягли в боях в околицях Фельдбаху і на всьому тому фронтовому відтинку, що його займала дивізія навесні 1945 року в Австрії.

У надвечірніх годинах більша частина нашої групи була на Службі Божій, що її служив о. шамбелян Олександр Остгайм-Дзеревич у місцевій католицькій церкві. Парафіян не було багато, а простору церкву заповнила наша група. Гарно дякували п. Юрій Буцяк, д-р Любомир Мазур і п. Іван Федоришин. Апостола читав п. Богдан Шарко з Мюнхену. У своєму проповідному слові о. шамбелян особливо дякував нам, що ми так численно прибули на богослуження, а особливо подякував за гарний спів.

Увечері на запрошення місцевого відділу спадунів ми поїхали поза місто до однієї гостинниці на вечерю, в часі якої голова відділу спадунів уручив подарунки голові Братства сот. Мирославі Малецькому, голові ОБВУ побр. пор. Богданові Микитиному та

декотрим членам Головної Управи Братства і ОБВУ. На цій вечері ми й попрощались з о. шамбеляном Олександром Остгайм-Дзеровичем, висловивши йому ще раз нашу особливу подяку за його працю і турботу та сердечність, виявлену весь час до нашої групи. Пізно вночі вернули до готелів і так закінчився цей найважливіший день нашої поїздки в Австрії.

Другого дня вранці після снідання та розчислення за нічліги, ми виїхали до Бад Гляйхенбергу й там взяли участь у відзначенні 60-річчя австрійських комбатантських організацій, що мало окружний характер з участю 28 відділів із 33 прапорами і дев'ятьох оркестр. Наша група займала передове місце в похідній колоні, що марширувала доволі далеченько від місця збірки на площу, де й відбулось свято. На жаль, усі ми були одягнені звичайно, бо навіть і не могли затриматися до кінця святкової імпрези з уваги на час. Того дня ми мусіли прибути до Мюнхену.

Обідали в одній гостинниці біля Бад Гляйхенбергу, в якій побр. Андрій Гавірко замовив добрий обід, і напрочуд там скоро його подали. Сама гостинниця на краю селища і перед нею розкинулись поля з половиючим житом, і луг, на якому повно квітів. Усе таке схоже як на нашій рідній землі. Особливо половиюче жито, з якого так начебто нісся подих наших піль. Було зворушливо й боляче на серці.

А далі прослалась далека дорога до Мюнхену. Вона втомлива, а водночас і цікава чудовими кривдами, величезними гірськими масивами та взагалі всім довкіллям. До Мюнхену приїхали ввечері й нічлігували там де й раніше. Другого дня наша група сдягнена по-святковому виїхала на цвинтар Вальдфрідгоф у Мюнхені, де при могилах сл. пам. Степана Бандери, Степана Ленкавського й д-ра Лева Ребета всч. отці: архипресвітер Паладій Дубицький, о. крил. Михайло Ратушинський і о. Степан Питка відслужили Панахиди. Вінок на могилу сл. пам. Степана Бандери поклав голова ОБВУ побр. пор. Богдан Микитин в асисті побр. Василя Гуменюка і побр. Михайла Ткачука — голів Округ ОБВУ, а слово виголосив п. Ярослав Рутковський голова Крайової Управи СУМ у Великій Британії. Біля пам'ятника поляглим за волю України промовляв мгр Володимир Леник, а вінець від Централі СУБ на могилі сл. пам. Степана Ленкавського покладали побратими: Михайло Захарчук, Микола Яцків і Володимир Янківський. На могилі сл. пам.

*Сумівська молодь біля могили сл. пам. Степана Бандери
на цвинтарі в Меншені*

д-ра Лева Рэбета поклав вінець сотник Мирослав Малецький в асисті побр. Дмитра Плешкана і побр. Івана Гриняка. Промовляв автор цих рядків.

З цвинтаря наша група з уваги на обмежений час лише проїхала повз будинок видавництва «Шляху Перемоги», будинок Українського Вільного Університету і оглянула новозбудовану українську католицьку катедру.

Після обіду в інтернаті «Рідна Школа» та короткого відпочинку в пополудневих годинах, настав час від'їзду. Прощались ми тепло й дружньо з членами Головної Управи Братства й виїхали автобусом і автами на летовище. Супроводили нас м'р Володимир Леник, п-на Марійка Ковалишин і п-на Оля Драницька. На летовище прибув теж полк. Євген Рен та пор. Роман Дебрицький, які там нас попрощали.

Побратими: Микола Яцків, Володимир Янківський і Михайло Захарчук поклали вінок на могилу сл. пам. Степана Ленкавського

Панахида біля могили сл. пам. д-ра Лева Ребета

Знову подорож літаком і в Англії нас привітала вже темна ніч і пронизливий холод — різкий контраст до гарячої погоди в Австрії.

Підсумки нашої поїздки — загально позитивні. Ми зробили добре й корисне діло, навіть своєрідного особливого значення, бо взяли участь у двох врочистостях — посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари, що лишиться тривалою пам'яткою в цій церкві на довгі десятиліття, а то й віки, а теж і взяли участь у врочистості відкриття і посвячення пам'ятника в пошану й пам'ять полеглих воїнів I УД УНА, який також стоятиме довголіття в цьому гаґному містечку та завжди пригадуватиме всім, що український вояк боронив цю гарну країну й клав своє життя в її обороні, й що нашим обов'язком та й не лише нашим, але й господарів — австрійців, є зберігати культ пошани й пам'яті цих полеглих воїнів, що й підкреслювали промовці в часі відкриття пам'ятника, про що широко писала австрійська не лише місцева, але й обласна преса та звідомляли радіомовлення.

*Біля могили сл. пам. д-ра Лева Ребета промовляє пор. д-р
Святомир М. Фостун*

*

Чужинче! Знайшовшись біля вояцького пам'ятника на головній площі м. Фельдбаху й прочитавши в чию пам'ять він споруджений, вшануй і ти пам'ять поляглих воїнів — синів далекої степової Геллади, які в буревійних роках страшної і кривавої другої світсової війни виступили зі зброєю в руках в обороні рідної землі. Виступили зі зброєю за здійснення найвищого ідеалу — визволення своєї Батьківщини й в ім'я того ідеалу клали своє молоде життя на рідній землі й далеко поза нею.

Не забуваймо й ми їх ніколи!

П О Д Я К А

З успішним проведенням урочистостей в Австрії — відкриттям і посвяченням пропам'ятної плити в церкві св. Варвари у Відні і посвячення пам'ятника у м. Фельдбаху в пошану й пам'ять нашим поляглим побратимам — воякам І. УД УНА, висловлюємо нашу вояцьку сердечну подяку — всеч. о. шамб. д-рові Олександрю Остгайм-Дзеровичеві за його ласкаву згоду на закріплення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари, його всебічну допомогу в реалізації цього проекту та посвячення пропам'ятної плити. Водночас сердечно дякуємо йому за його дбайливе піклування нашою групою продовж кількох днів її перебування в околицях Відня. Дякуємо йому за об'їздку військових цвинтарів, відслуження на них спільних Панахид і участь в екуменічному богослуженню у Фельдбаху та посвяченню пам'ятника. Дякуємо сердечно всеч. о. архипресвітерові Паладію Дубицькому за об'їздку військових цвинтарів, спільне служення Панахиди участь в екуменічному богослуженню в часі відкриття і посвячення пам'ятника та святкове слово; всеч. о. крил. Михайлові Ратушинському капелянові ОБВУ за його поїздку до Австрії, посвячення пропам'ятної плити в церкві св. Варвари, служення спільної Панахиди на військових цвинтарях, участь в екуменічному богослуженню і посвяченню пам'ятника: дякуємо всеч. о. деканові Леопольдові за його сослуження в екуменічному богослуженню і посвяті пам'ятника.

Всечеснішим отцям: архипресвітерові Паладію Дубицькому, о. крил. Михайлові Ратушинському та о. Степану Питці дякуємо також сердечно за відслуження спільної Панахиди на цвинтарі у Мюнхені біля могил сл. пам. Степана Бандери, Степана Ленкавського і біля пам'ятника поляглим за волю України та могили сл. пам. д-ра Лева Ребета.

Дякуємо сердечно д-рові Любомиру Мазурові і п. Юрію Буцякові за дякування в часі Панахид на військових цвинтарях і у Мюнхені на цвинтарі.

Наша особлива подяка інж. май. Отто Вайсові, президентові австрійських комбатантських організацій за його участь у врочистості відкриття і посвячення пам'ятника та його святкове слово. Також сердечно дякуємо всім представникам і рядовим членам

австрійських комбатантських організацій котрі прибули організовано й численно зі своїми прапорами на цю врочистість. Дякуємо особливо п. Сеппові Мавреру за його великий вклад праці й зусиль та його всесторонню поміч у реалізації проекту — спорудження пам'ятника у м. Фельдбаху. Дякуємо також усім австрійським визначним особистостям і військовикам за численну участь у врочистості в м. Фельдбаху.

Висловлюємо нашу сердечну подяку побр. пор. Андрію Гавіркові за його вклад праці, поїздки до Австрії, і точне та дбайливе полагоджування різних справ з австрійськими урядовими й комбатантськими та іншими чинниками.

Дякуємо сердечно Управам Українських Товариських Ключів у Вел. Британії за їхню щедру фінансову допомогу, яка вможливила нам здійснити обидва заплановані проекти. Так само щиро дякуємо Управам тих Відділів ОБВУ і СУБ, а теж і окремим громадянам за їхні пожертви на згадану ціль. Дякуємо Управі Станіці Братства кол. Вояків І. УД УНА в Сіднею, Австралія, за щедру фінансову пожертву на покриття коштів пропам'ятної плити в церкві св. Варвари. Особливо дякуємо Управі Братства «Броди-Лев» за фінансову співучасть у здійсненню обидвох проектів, а теж і Головній Управі Братства кол. Вояків І. УД УНА за таку ж співдію почерез Братство «Броди-Лев». Одночасно, дякуємо Головній Управі Братства кол. Вояків І. УД УНА за її репрезентацію в усіх урочистостях в Австрії. Особливо приємно, що репрезентацію Головної Управи Братства очолював побр. сот. д-р Мирослав Малецький голова Братства. За таку ж численну репрезентацію і допомогу в різних справах та добру співпрацю на місці в Австрії висловлюємо подяку Крайовій Управі Братства кол. Вояків І. УД УНА в Західній Німеччині та її голові пор. Романові Дебрицькому.

Дякуємо зокрема шан. полк. Євгену Ренові за вшановання врочистості у Фельдбаху своєю достойною участю та відвідини воєнних цвинтарів. Приємно нам сердечно подякувати заст. голови Крайової Управи Братства кол. Вояків І. УД УНА в ЗСА побр. Ярославу Полатайкові та побр. пор. Остапу Ткачукові з Аргентини за їхню участь у згаданих урочистостях.

Наша особлива подяка керівникові Інтернату «Рідна Школа» в Мюнхені мгрові Володимирі Леникові та панні Марійці Ковалишин за їхнє дбайливе піклування і гостювання учасників нашої групи та всю їхню дружню допомогу нашій групі в Мюнхені.

Сердечно дякуємо голові ОБВУ побр. пор. Богданові Микитиному, всім тим членам Головної Управи, головам Округ, головам Відділів ОБВУ, побратимам-членам нашої комбатантської організації, представникам крайових організацій, громадянам, паням і сумівській молоді, за те, що не жаліли свого труду й відбули спільно успішну групову поїздку до Австрії та гідно репрезентували українську громаду у Вел. Британії. Дякуємо нашим центральним і крайовим організаціям, а також і Відділам СУБ і ОБВУ за численні вінки, покладені на воєнних цвинтарях, у стіп пам'ятника у м. Фельдбаху й на цвинтарі в Мюнхені.

Наша особлива подяка побр. пор. д-рові Святомиру М. Фостуніві за його вклад праці в реалізацію обидвох наших проєктів в Австрії, активну співдію у підготові групової поїздки, дбайливе полагоджування різних справ у часі поїздки та перебування нашої групи в Австрії, опрацювання репортажу та зредагування цієї нашої пам'яткової книжечки. Найсердечніше дякуємо побр. хор. Петрові Кіщучу, ппор. Маріянові Д. Гайві й побр. Маркіянові Шептицькому за організування цьогорічної групової поїздки до Австрії, керівництво цією групою, дбайливе піклування її учасниками, полагоджування різних справ, усебічну допомогу в часі врочистостей та їхній догляд усього, щоб поїздка відбулась якнайкраще. Дякуємо також головам Округ — побр. Василеві Гуменюку, побр. Миколі Яцковому і побр. Михайлові Ткачуку, побр. Михайлові Захарчуку, членові Головної Управи, за його допомогу, та опіку захворілим побратимом О. Романовським у часі повороту до Вел. Британії. Дякуємо також за всю допомогу та співдію побр. Володимирові Янківському, побр. Михайлу Кормилові, побр. Леву Ковалеві, побр. Михайлові Лісному, побр. Дмитру Плешканові, і побр. Михайлу Реві.

Всім учасникам групи найсердечніше дякуємо за зразкову поведінку, здисциплінованість і гарну репрезентацію.

Всім наше сердечне вояцьке спасибі!

ГОЛОВНА УПРАВА ОБВУ

З М І С Т

	<i>Стор.</i>
ТИМ, ЩО ВПАЛИ — Михайло Курах	5
ВСТУПНЕ СЛОВО — Головна Управа ОБВУ	7
МОЗАЇКА ПОДОРОЖНІХ ВРАЖЕНЬ —	
пор. д-р Святомир М. Фостун .	11
ПОДЯКА — Головна Управа ОБВУ	61